

**ATP-avgift, AP-fonden, arbetsgi-
varavgifter.**

Allt detta är begrepp som vi under senare tid dagligen har mött i radio, TV och tidningar. Vi har hört dem bollas fram och tillbaka i politiska debatter. Vi har sett dem på affischer inför årets val. Många har säkert funderat över hur dessa avgifter beräknas, hur AP-fonden byggs upp och hur stor fonden egentligen skall bli.

Det här är ett försök att ge en bild av sammanhangen. En bild som måste bli mycket förenklad därför att reglerna är många och undantagen likaså. En bild utan noggrannhet i detaljer därför att här är det fråga om beräkningsmetoder som inte alltid är så lätta att följa.

ATP finansieras genom avgifter på inkomster av förvärvsarbete. Arbetsgivarna betalar avgifter för de löner de betalar ut till sina anställda. Vi själva betalar avgifter för inkomster vi har av annat arbete än anställning.

ATP-AVGIFTENS STORLEK

Varje år lämnar arbetsgivaren in en arbetsgivaruppgift till den lokala skattemyndigheten. I uppgiften anges hur stor kontant lön som betalats ut till de anställda under året och hur mycket som utgått i form av naturaförmåner såsom fri kost och bostad. Uppgift lämnas också om den sammanlagda tid de anställda har arbetat eller — i vissa fall — om den sammanlagda tid för vilken lön har betalats ut. De här uppgifterna ligger till grund för beräkningen av avgiftsunderlaget.

Avgiftsunderlaget räknas fram genom att man från den sammanlagda lönesumman drar dels 1 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring multiplicerat med det beräknade genomsnittliga antalet arbetstagare under året — det s k basbeloppsavdraget, dels för varje arbetstagare den del av lönen som överstiger $7\frac{1}{2}$ basbelopp — det s k maximeringsavdraget.

Anledningen till att man gör dessa avdrag är denna: Den allmänna folkpensionen täcker in inkomster upp till 1 basbelopp (f n 7 900 kronor). Lönedelar över $7\frac{1}{2}$ basbelopp är inte pensionsgrundande för ATP. Arbetsgivaren skall således inte betala avgifter för löner som inte ger arbetstagaren rätt till ATP.

KOMPLIKATION

Här stöter vi på en komplikation. Hur beräknar man basbeloppsavdragets storlek när man rör sig med något så obestämt som »det beräknade genomsnittliga antalet arbetstagare under

året» och när det i lagen sägs »härvid skall arbetstagare, som under hela året varit anställd med full arbetstid, räknas såsom en arbetstagare och arbetstagare, som under året varit anställd i mindre omfattning, medräknas i motsvarande mån?»

Uppgifter om det totala antalet arbetstimmar en arbetsgivares samtliga anställda sammanlagt har utfört under året finns i arbetsgivaruppgiften. Den delen medför således inga svårigheter. För att kunna fastställa hur stort avdraget skall vara måste man emellertid veta hur många timmar en arbetstagare med normal full arbetstid under året kan beräknas arbeta.

I lagen sägs inget om vad som menas med full årsarbetstid. Man måste alltså för varje år söka finna ett sådant mått, det s k normalmättet. Det är viktigt att detta blir så »rätt» som möjligt, eftersom principer är 1 fulltidsarbetande — 1 basbeloppsavdrag. Ju lägre mättet är,

desto fler basbeloppsavdrag får arbetsgivaren göra och desto mindre pengar kommer in till AP-fonden.

NORMALMÅTT

Kmt skall varje år fastställa ett normalmätt. Det görs på förslag av riks-försäkringsverket som i sin tur grundar förslaget på överläggningar med SAF, LO och TCO. Det skulle föra för långt att i det här sammanhanget redogöra för alla de mödosamma beräkningar som ligger till grund för förslaget. Huvudprincipen är att man utgår från den genom avtal och lagstiftning reglerade arbetstiden. Man lägger till övertidsarbete och drar ifrån bortotvåring på grund av semester, sjukdom m m.

Som regel kommer man då fram till olika resultat för arbetare respektive tjänstemän. För att slippa laborera med två tal, något som skulle te sig ganska besynnerligt när den lagstadgade arbetstiden är densamma för alla, räknar man

ATP OCH ATP

fram ett vägt medeltal. Det talet har för år 1973 föreslagits bli 1 700 timmar.

När avgiftsunderlaget väl har räknats fram återstår bara en enkel operation: underlaget multipliceras med den för året gällande uttagsprocenten.

UTTAGSPROCENTEN

När ATP infördes förutsatte statsmakterna att finansieringen skulle ordnas enligt ett modifierat fördelnings-system. Det innebär att avgifterna skall vara så stora att de dels täcker de löpande utgifterna i form av pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader o d, dels ger utrymme för en viss fondbildning. Hur stor fonden skall vara regleras inte i lagen.

Det är riksdagen som fastställer hur stort det procentuella uttaget av avgift till ATP skall vara. Avgiftsuttaget var år 1960 3 procent, år 1965 7,5 procent och år 1970 10 procent. I år är procent-satsen 10,5.

Riksförsäkringsverket är den myndighet som har att lägga fram förslag om uttagets storlek. I de beräkningar som ligger till grund för förslagen görs vissa antaganden om nominell inkomstökning, ökning av konsumentprisindex och nyplaceringsränta. I sina prognoser för ATP-systemets ekonomi gör verket också vissa antaganden om befolkningsutvecklingen.

Vid bedömningen av avgiftsuttaget för åren 1975—1979 har riksförsäkringsverket räknat med en årlig nominell inkomstökning på 7 procent, en årlig ökning av konsumentprisindex på 4 procent och en nyplaceringsränta på 7 procent. Beräkningarna ledde fram till ett förslag till årets riksdag om ett avgiftsuttag på 11 procent.

HUR BYGGS AP-FONDEN UPP?

ATP-avgifterna skall vara så stora att de ger utrymme för en viss fondbildning. Under årens lopp har meningarna

varit delade om vilken avgift som bör tas ut. I prop 1968:63 konstaterade föredragande departementschefen att de skilda uppfattningarna om avgiftsuttaget berodde på att man var oense om pensionsfondens syfte.

Det heter i propositionen:

»För min del anser jag att det inte finns någon anledning att frångå den grundinställning till fondbildningen som kom till uttryck vid införandet av tilläggs pensioneringen och som även låg till grund för 1963 års riksdagsbeslut om avgiftsuttaget för åren 1965—1969. Det innebär att en betydande fondbildning är motiverad både av pensioneringens eget intresse och av samhällsekonomiska skäl. Fondmedlen medverkar till en snabbare utbyggnad av produktionsapparat och därmed till en produktionsökning. Vidare skall pensionsfonden medverka till en utjämning av kostnaderna för tilläggs pensioneringen så att utgifterna för utgående pensioner inte behöver bli så stora i framtiden som de måste bli om man inte hade en fondering.»

EKONOMIN

År 1960 var ATP-systemets ekonomi denna: Avgifter och räntor gav inkomster på ca 480 miljoner kronor. Eftersom inga pensioner betalades ut det året var utgifterna endast 2 miljoner kronor (för förvaltning o d). Till AP-fonden överfördes ca 478 miljoner kronor.

År 1970 hade inkomsterna stigit till drygt 8,3 miljarder kronor. Utgifterna uppgick till 1,2 miljarder. Fondökningen blev således nära 7,1 miljard och den 31 december var fondens storlek 38,4 miljarder.

År 1975 skall fonden enligt beräkningarna vara upp i 90 miljarder och år 2000 i 680 miljarder. Det är enorma belopp, men ändå säger dessa siffror egentligen väldigt lite om ATP-systemets ekonomi. Betydligt mer intressant från denna synpunkt är att se hur man beräknar att fondstyrkan skall förändras genom åren. Fondstyrkan får man fram genom att årets fond divideras med årets pensionsutgifter. I år blir fondstyrkan 23,6, år 1975 blir den 21,7, år 1980 17,1, år 1990 12,0 och år 2000 blir den 9,7.

HUR ANVÄNDS PENGARNA?

Uppbyggnaden av AP-fonden innebär ett stort kollektivt sparande. Fondens medel har hittills till övervägande del placerats i obligationer och förlagsbevis, dvs i långa lån som inte medför någon högre grad av risktagande. Under 1960-talet sjönk självfinansieringsförmågan inom industrin och näringslivet. Det uppstod brist på riskvilligt kapital. Riksdagen har därför beslutat att 500 miljoner av AP-fondens medel skall få användas för inköp av aktier i svenska bolag.

Margot Ödman

PENGARNA

